

Prečo môže policajt nasadzovať putá?

Dr.h.c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

Právnická fakulta, UK

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Kto je policajt?

Policajt môže byť občan SR, s trvalým pobytom v SR, ak dosiahol vek 21 rokov, je bezúhonný, má maturitu a prešiel náročnými fyzickými a psychickými testami (cca 6-8 hodín). Pre policajtov, ktorí vykonávajú určité špeciálne činnosti sa navyše môže vyžadovať napr. aby:

- prešli detektorom lži
- ovládali bojové umenia a sebaobranu,
- vedeli strieľať a likvidovať výbušniny

Čo môže policajt robiť, prečo to robí a ako vás k tomu donúti- všeobecne?

Hlavnou úlohou policajta je pomáhať a chrániť život, zdravie, majetok a hodnoty iných ľudí.

Úlohy, ktoré policajtovi zverila spoločnosť možno zhrnúť do nasledovných okruhov:

- spolupôsobí pri zabezpečovaní verejného poriadku; ak bol porušený, robí opatrenia na jeho obnovenie,
- dohliada na bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky a spolupôsobí pri jej riadení,
- spolupôsobí pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku,
- odhaľuje trestné činy a zisťuje ich páchatel'ov,
- spolupôsobí pri odhaľovaní daňových únikov, nezákonných finančných operácií, legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu,
- vykonáva vyšetrovanie o trestných činoch a skrátene vyšetrovanie o trestných činoch,
- vedie boj proti terorizmu a organizovanému zločinu,
- zabezpečuje kontrolu hraníc Slovenskej republiky,
- atď.

Z hore uvedeného je zrejmé, že policajt v službe spravidla koná keď je ohrozený život, zdravie, majetok, verejný poriadok atď. Nakoľko je v záujme celej spoločnosti, aby ľudia žili v zhode, mieri a navzájom si neublížovali, tak na boj s týmito javmi spoločnosť o.i. priznala policajtovi celý rad oprávnení a možností, ktoré nemá nikto iný. V prvom rade policajt nosí

strelnú zbraň a môže ju použiť, v druhom rade policajt v službe je považovaný za verejného činiteľa, tak ako prezident SR, predseda vlády, poslanci atď.

Pomáhať a chrániť ľudí však nemôže policajt akokoľvek a čímkoľvek. Policajt je *oprávnený robiť len to, čo mu zákon výslovne dovoľuje*. Týmto zákonom je najmä:

- zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len Zákon o PZ);
- zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len TP)

Každý policajt v službe pri ochrane života, zdravia, majetku a hodnoty iných, má nasledovné oprávnenia:

- Oprávnenie požadovať vysvetlenie
- Oprávnenie požadovať informácie
- Oprávnenie na predvedenie osoby na náklade dožiadania
- Oprávnenie požadovať preukázanie totožnosti
- Oprávnenie na zaistenie osoby (na 24h alebo 48h ak ide o teroristu)
 - *ktorá svojím konaním bezprostredne ohrozuje svoj život alebo svoje zdravie alebo život a zdravie iných osôb alebo majetok,*
 - *pristihnutú pri páchaní priestupku, ak je dôvodná obava, že v ňom bude pokračovať, alebo ak je to nevyhnutne potrebné na riadne zistenie alebo objasnenie veci,*
 - *ktorá sa pokúsila o útek pri predvedení, a dôvodná obava z jej úteku trvá,*
 - *ktorá na útvare Policajného zboru uráža policajta alebo inú osobu alebo sa správa inak agresívne,*
 - *na ktorú bolo vyhlásené medzinárodné policajné pátranie,*
 - *ktorá sa nachádza na mieste trestného činu bezprostredne po jeho spáchaní a je potrebné zistiť jej súvislosť s trestným činom,*
 - *pred zistením jej totožnosti, ak sa nachádza na mieste, na ktorom hrozí teroristický útok, alebo na mieste, kde došlo k teroristickému útoku,*
 - *pred zistením jej totožnosti, ak sa nachádza v priestore, v ktorom sa zakročuje pod jednotným velením za podmienok, proti nebezpečnému páchatel'ovi a použitie výzvy na preukázanie totožnosti môže ohroziť život alebo zdravie zakročujúceho policajta alebo osôb nachádzajúcich sa v tomto priestore,*

- *ktorá svojím konaním bezprostredne ohrozuje bezpečnosť a plynulosť železničnej dopravy.*
- Oprávnenie vykázat' zo spoločného obydlija
- Oprávnenie uzatvoriť verejne prístupné miesta
- Oprávnenie otvoriť byt
- Oprávnenie použiť služobného psa na pachové práce
- Oprávnenie na snímanie identifikačných znakov
- Oprávnenie zaistiť vec
- Oprávnenie odňať zbraň
- Atd'.

V každom právnom štáte platí, že ak má niekto právo niečo urobiť, druhá osoba má povinnosť mu vyhovieť, alebo povinnosť niečo strpieť. V skutočnom živote však mnoho ľudí odmietne spolupracovať s policajtom v rámci výkonu jeho oprávnení. Dôvodom môže byť agresivita, alkohol, strach, frajerina alebo čokoľvek iné.

Aby policajt pri ochrane života, zdravia a majetku iných mohol pomáhať a chrániť efektívne, môže si vymôcť splnenie hore uvedených oprávnení aj donútením a to použitím tzv. donucovacích prostriedkov (viď video), ktorým sú:

- hmaty, chvaty, údery a kopy sebaobrany,
 - *zaistil bezpečnosť inej alebo vlastnej osoby pred útokom, ak sa po výzve od útoku neupustí, útok bezprostredne hrozí, trvá alebo podľa všetkých známkov bude pokračovať,*
 - *zabránil výtržnosti, ruvačke, úmyselnému poškodzovaniu majetku alebo inému hrubému správaniu, ktorým je porušovaný verejný poriadok,*
 - *predviedol, zaistil, zatkol, zadržal alebo dodal do väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody osobu, ktorá kladie aktívny odpor,*
 - *zabránil násilnému vstupu nepovolaných osôb do strážených objektov alebo na miesta, kde je vstup zakázaný,*
 - *prekonal aktívny odpor vykazanej osoby z obydlija,*
 - *zabránil nebezpečnému konaniu, ktorým sa bezprostredne ohrozuje alebo narušuje bezpečnosť alebo plynulosť železničnej dopravy.*
 - *Hmaty a chvaty je policajt oprávnený použiť, aby*

- *predviedol, zaistil, zatkol alebo zadržal osobu, ktorá kladie pasívny odpor alebo ktorá kladie odpor pri snímaní identifikačných znakov.*
 - *prekonal pasívny odpor vykázananej osoby*
- *prostriedky na prekonanie odporu a odvrátenie útoku,*
 - *obušok,*
 - *obrannú tyč,*
 - *obranný štít,*
 - *slzotvorný prostriedok a*
 - *elektrický paralyzátor.*
- *putá,*
 - *na spútanie predvádzanej, zaistenej, zadržanej alebo zatknutej osoby alebo osoby, ktorá má byť dodaná do väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody a kladie aktívny odpor alebo napáda iné osoby alebo policajta, alebo poškodzuje majetok, po márnej výzve, aby od takého konania upustila,*
 - *na vzájomné pripútanie dvoch alebo viacerých predvádzaných, zaistených, zadržaných alebo zatknutých osôb za podmienok uvedených v písmene a),*
 - *pri vykonávaní služobných zákrokov alebo procesných úkonov s predvedenými, zaistenými, zadržanými, zatknutými osobami alebo s osobami, ktoré sú vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, ak je dôvodná obava, že sa pokúsia o útek,*
 - *pri vykonávaní policajných prevozov cudzincov cez územie Slovenskej republiky na štátnu hranicu susedného štátu.*
 - *Osoba môže byť, ak to okolnosti vyžadujú, pripútaná aj k vhodnému predmetu, avšak iba na čas, pokiaľ trvajú dôvody*
- *spútavací opasok,*
 - *Policajt je oprávnený použiť spútavací opasok ak je podozrenie, že použitie pút môže byť neúčinné.*
- *spútavacie popruhy,*
 - *ak osoba umiestnená v cele neovláda svoje konanie.*
 - *po celý čas použitia spútavacích popruhov musí byť osoba umiestnená v cele pod kontrolou policajta, ktorý musí dbať, aby nedošlo k narušeniu krvného obehu spútanej osoby.*
- *úder strelnou zbraňou,*

- *v nutnej obrane, spravidla pri zápase s útočníkom, ak jeho odpor nemôže prekonať iným spôsobom.*
- **hrozba zbraňou a varovný výstrel do vzduchu,**
 - *zaistenie bezpečnosti inej alebo vlastnej osoby, ak vyzvaná osoba neupustí od útoku, útok bezprostredne hrozí, trvá alebo podľa všetkých známok bude nasledovať,*
 - *predvedenie, zaistenie, zatknutie, zadržanie, dodanie do väzby alebo do výkonu trestu odňatia slobody osobu, ktorá kladie aktívny odpor,*
 - *zabrániť výtržnosti, ruvačke alebo inému hrubému správaniu, ktorým sa porušuje verejný poriadok,*
 - *zabrániť násilnému vstupu nepovolaných osôb do strážených objektov alebo na miesta, kde je vstup zakázaný,*
 - *zabrániť úteku prenasledovanej alebo stráženej osoby, ak má byť zaistená, zadržaná, zatknutá alebo dodaná do väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody,*
 - *zabrániť násilnému prekročeniu štátnej hranice.*
- **zbraň.**
 - *Zbraňou sa rozumie strelná zbraň vrátane doplnkov zbrane a streliva, bodná zbraň a zbraň hromadnej účinnosti.*
 - *Pred použitím zbrane je policajt povinný vyzvať osobu, proti ktorej zakročuje, aby upustila od protiprávneho konania, s výstrahou, že bude použitá zbraň. Pred použitím strelnej zbrane je policajt povinný použiť tiež varovný výstrel. Od výstrahy a varovného výstrelu do vzduchu môže policajt upustiť len v prípade, keď je sám napadnutý alebo ak je ohrozený život alebo zdravie inej osoby alebo vec neznesie odklad.*
 - *Pri použití zbrane je policajt povinný dbať na potrebnú opatrnosť, najmä aby nebol ohrozený život iných osôb a aby čo najviac šetril život osoby, proti ktorej zákrok smeruje.*
 - *v nutnej obrane a krajnej núdzi,*
 - *ak sa nebezpečný páchatel', proti ktorému zakročuje, na jeho výzvu nevzdá alebo sa zdráha opustiť úkryt,*
 - *ak nemožno inak prekonať odpor smerujúci k zmareniu jeho služobného zákroku,*
 - *aby zamedzil útek nebezpečného páchatel'a, ktorého nemôže iným spôsobom zadržať,*

- *ak osoba, proti ktorej sa použila hrozba zbraňou alebo varovný výstrel do vzduchu, neuposlúchne výzvu policajta smerujúcu na zaistenie bezpečnosti inej alebo jeho vlastnej osoby,*
 - *ak nemožno inak zadržať dopravný prostriedok, ktorého vodič bezohľadnou jazdou vážne ohrozuje život a zdravie osôb a na opakovanú výzvu alebo znamenie dané podľa osobitných predpisov nezastaví,*
 - *aby odvrátil nebezpečný útok, ktorý ohrozuje strážený objekt alebo miesto, kde je vstup zakázaný, po márnej výzve, aby sa upustilo od útoku,*
 - *aby zneškodnil zviera ohrozujúce život alebo zdravie osôb,*
 - *aby v bezprostrednom priestore štátnej hranice prinútil zastaviť dopravný prostriedok, ktorého vodič na opakovanú výzvu alebo znamenie dané podľa osobitných predpisov nezastaví.*
 - *Zbraňou sa rozumie strelná zbraň vrátane doplnkov zbrane a streliva, bodná zbraň a zbraň hromadnej účinnosti.*
- služobný pes,
 - vytlačanie motorovými vozidlami a vytlačanie koňmi,
 - technické prostriedky na zabránenie odjazdu dopravného prostriedku,
 - zastavovací pás a iné prostriedky na násilné zastavenie dopravného prostriedku,
 - špeciálna vodná striekačka,
 - zásahová výbuška,
 - použitie špeciálneho streliva,
 - použitie lietadla,

Policajt smie použiť tieto donucovacie prostriedky len ak osoba nebude spolupracovať dobrovoľne a neuposlúchne ani výzvu policajta. Aj potom však platí, že policajt nemôže ihneď začať napr. strieľať, ale je povinný použiť na dosiahnutie účelu spolupráce s osobou vždy miernejší donucovací prostriedok.

Napr. policajt smie použiť putá avšak už nemôže použiť chvaty, údery a kopy, ak osoba pokojne stojí a nekladie žiaden odpor. Naopak, policajt smie osobu udrieť, alebo kopnúť, ak takáto osoba útočí na policajta, alebo môže použiť na prekonanie odporu alebo odvrátenie útoku obušok, obrannú tyč, obranný štít, slzotvorný prostriedok a elektrický paralyzátor.

Je potrebné si uvedomiť, že útočiť na policajta, alebo brániť mu vo výkone je služby znamená pre osobu jednak použitie oveľa tvrdších prostriedkov, ale najmä sa takáto osoba dopúšťa trestného činu.

Na základe toho môžeme povedať, že policajt je povinný použiť donucovacie prostriedky podľa **princípu subsidiarity, humanity a ľudskej dôstojnosti**. **Sám policajt podľa vzniknutej situácie rozhodne, ktorý donucovací prostriedok použije.**

Čo môže urobiť určený policajt, keď vyšetruje trestný čin?

V predchádzajúcej časti sme si uviedli, čo môže robiť policajt všeobecne a nemusí ani dôjsť k spáchaniu trestného činu. Ak však niekto spácha trestný čin, určití zákonom stanovení policajti majú ďalšie oprávnenia, ktoré súvisia s trestným stíhaním a bojom polície proti trestnej činnosti. Týmito policajtmi sú:

- vyšetrovateľ alebo poverený policajt
- alebo nimi určení policajti.

Títo policajti okrem oprávnení a donucovacích prostriedkov vyššie navyše môžu:

- predviesť osobu na výsluch
- zadržať podozrivú osobu na 48 hodín, alebo 96 hodín ak ide o teroristu
 - *osobu podozrivú zo spáchania trestného činu **môže policajt zadržať**, ak je tu niektorý z dôvodov väzby.*
 - *Na zadržanie je potrebný predchádzajúci súhlas prokurátora.*
 - *Bez takého súhlasu možno zadržanie vykonať, len ak vec neznesie odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola taká osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku.*
 - *Osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom, **môže obmedziť ktokoľvek**, ak je to potrebné na zistenie jej totožnosti, zabránenie úteku, zabezpečenie dôkazov alebo na zabránenie ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti.*
 - *Je však povinný takú osobu bezodkladne odovzdať útvaru Policajného zboru, útvaru Vojenskej polície alebo útvaru Colnej správy.*
- zadržať obvineného z trestného činu
- zatknúť obvineného
 - *ak je daný niektorý z dôvodov väzby a obvineného nemožno predvolať, predviesť alebo zadržať a zabezpečiť jeho prítomnosť na výsluchu alebo na inom úkone, vydá predseda senátu a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora príkaz, aby bol obvinený zatknutý.*

- *Príkaz na zatknutie musí popri údajoch zabezpečujúcich, že obvinený nebude zamenený s inou osobou, obsahovať opis skutku, pre ktorý je obvinený stíhaný, právnu kvalifikáciu tohto skutku a dôvody, pre ktoré sa príkaz na zatknutie vydáva.*
- *Zatknutie vykonávajú na podklade príkazu príslušníci Policajného zboru, Vojenskej polície a colníci, ktorí sú tiež povinní, ak je to na vykonanie príkazu potrebné, vypátrať pobyt obvineného.*
- zabezpečiť svedka
 - *svedkovi, ktorý sa napriek riadnemu predvolaniu na konanie pred súdom bez ospravedlnenia nedostavil, minulo sa účinkom aj nariadenie jeho predvedenia a jeho prítomnosť nemožno inak zabezpečiť, môže byť na ten účel uznesením súdu nariadené, aby bola obmedzená jeho osobná sloboda a aby bol predvedený príslušníkom Policajného zboru alebo Vojenskej polície*
- žiadať vydať vec
- odňať vec dôležitú pre trestné stíhanie
- prevziať vec
- zaistiť a uchovávať počítačové údaje
- zaistiť peniaze alebo cenné papiere na účte v banke
- zadržať zásielku
- zameniť obsah zásielky
- vykonať domovú prehliadku (často spojenú so zadržaním osoby), prehliadku iných priestorov a pozemkov, osobnú prehliadku, alebo vstúpiť do obydľia
- sledovať osoby alebo veci (aj za hranice)
- vykonať kontrolovanú dodávku
- vyhotovovať obrazové, zvukové a obrazovo zvukové záznamy
- odpočúvať zaznamenávať telefonickú, alebo elektronickú komunikáciu
- použiť agenta
- porovnávať údaje v systémoch

O čom je vlastne služba policajta, alebo záver?

I keď každý policajt prechádza náročným tréningom a vzdelávaním, aby bol vždy pripravený rozhodnúť správne, nie vždy osoba voči ktorej zasahuje považuje jeho postup za správny a primeraný. Navyše stále bude veľká skupina ľudí považovať policajta za nepriateľa,

ktorý len dáva pokuty a obťažuje slušných ľudí. Z tohto potom pramení nedôvera v policajtov, nerešpektovania ich pokynov a výziev.

Celý čas ste počúvali, že „policajt môže, ak...“, „policajt je oprávnený, ak účel nemožno dosiahnuť inak...“. Sami asi cítite, že to policajt robí a ako pomáha bude vždy závisieť od správneho posúdenia situácie a citlivého uvažovania. Preto je služba policajta tak náročná a nesmierne zodpovedná. Policajti slúžia a chránia i keď vy spíte, je zima, alebo horúčava, v daždi, mraze, sú unavení, hladní, smädni, ale vydržia, pretože vedia, že tým prispievajú k ochrane vášho života, zdravia a majetku.